

انسان از منظر قرآن

و

صحیفه سجاده ودالات های تربیتی آن

نویسنده:

حسن عموزاده ساکوش

دکتر روانشناسی

فهرست مطالب

مقدمه	۹
فصل اول: انسان	۱۱
واژه طبیعت	۱۳
واژه انسان	۱۴
رویکردهای مربوط به طبیعت انسان	۱۸
مارکس	۲۱
امیل دورکیم	۲۱
ژان پل سارتر	۲۲
مقتضیات انسان	۲۵
کانت	۲۷
نظریه «شفلر»	۲۷
۱- مفاهیم رایج استعداد	۲۸
ویلیام جیمز	۲۹
هابز	۳۰
مرتضی مطهری	۳۴
محمدتقی جعفری	۳۴
نظریه طبیعت انسان در قرآن	۳۵
الف) جنبه‌های مثبت طبیعت انسانی	۳۶
ب) جنبه‌های منفی طبیعت انسانی	۳۸

فصل دوم: فطرت و امور فطری ۴۵

۱- فطریات انسان در ناحیه شناختها ۴۹

الف) نظریه اکتسابی بودن معلومات ۴۹

ب) نظریه افلاطون ۵۰

ج) نظریه حکمای اسلامی ۵۰

۲- فطریات در ناحیه خواستها ۵۱

معیار تشخیص امور فطری ۵۲

ویژگی های امور فطری ۵۳

نظریه فطرت در قرآن ۵۴

الف) معنای ایجابی از فطرت ۵۵

ب) معنای سلبی از فطرت ۵۷

هماهنگی ابعاد فطرت انسان ۵۹

تغییر در فطرت انسان ۶۱

جمع بندی نظریه های طبیعت انسانی ۶۲

دلایل استعداد های منفی در انسان ۶۵

اختلاف در استعدادها از دیدگاه قرآن ۶۸

جمع بندی از اختلاف استعدادها ۷۰

فصل سوم: صحیفه سجاده ۷۷

انسان مطلوب در قرآن و صحیفه سجاده ۸۶

هدف آرمانی تربیت در قرآن و صحیفه سجاده ۹۳

رویکرد اساسی در تربیت در قرآن و صحیفه سجاده ۹۸

شناخت خدا ۱۰۰

غفلت ۱۰۲

خود دوستی ۱۰۳

رابطه معلم و شاگرد در قرآن و صحیفه سجاده ۱۰۴

اصول تربیت در صحیفه سجاده ۱۱۳

۱۱۳	 اصل بازگشت یا تغییر رفتار
۱۱۴	 اصل تذکر
۱۱۵	 اصل عزت
۱۱۹	 منابع و مأخذ

www.ketab.ir

مقدمه

از آنجا که دین اسلام بعنوان یک مکتب و ایدئولوژی، ارائه دهنده کامل ترین و سالم سازترین سبک زندگی بشریت است و مذهب شیعه جلوه ناب اسلام محمدی (ص) است، با این حال یکی از مباحثی که کمبود آن در قلمرو ادبیات دینی به ویژه ادبیات شیعه احساس می شود، مطالعه روی جنبه های تربیتی دعا و اذکار معصومین (ع) می باشد؛ صحیفه سجاده به عنوان اثری معتبر در میان این متون، دارای مضامین تربیتی بلندی است که منبع قابل اعتمادی برای استنباط عناصر اساسی نظام تعلیم و تربیت اسلامی است؛ این مطالعه در صدد است تا با تحلیل مفاهیم و محتوای دعای صحیفه سجاده، دلالت های تربیتی آنرا بررسی نماید و براساس آن تربیت دینی مورد نظر صحیفه سجاده را پیشنهاد نماید. نتایج و یافته های این مطالعه در ذیل آمده است؛ (۱) در باب اهداف تربیتی صحیفه سجاده، هدف "قرب الهی" می باشد. از

منظر تربیت عرفانی، هدف آرمانی تربیت در صحیفه سجادیه آن است که آدمی ضمن رهایی از تمامی قید و بندهای ظاهری و درونی به سطوح بالاتر معرفت و قرب الهی نزدیک شود. (۲) در تعلیم و تربیت اسلامی در سطح محتوا، روش و تربیت معلم و سایر عناصر تعلیم و تربیت اقداماتی صورت پذیرد تا دست کم شرایط تربیت مهیا گردد؛ (۳) رویکرد اساسی در تعلیم و تربیت صحیفه سجادیه خدایی شدن، با خدا بودن، روبه سوی او داشتن است؛ (۴) از این منظر لازم است که برنامه های آموزشی به ویژه برنامه های آموزشی دینی مدارس براساس مولفه ها و تعالیم تربیتی امام سجاد (ع) و با توجه به مبانی، اصول، روش های تعلیم و تربیت اسلامی مورد بازنگری قرار گیرند تا این که بتوان در سطح - افکار، نگرش و رفتارهای دانش آموزان تغییراتی را که معطوف به تربیت و پرورش عرفانی مورد نظر صحیفه سجادیه است، را ایجاد نمود؛ (۵) در باب روش ها، در مجموع دوازده روش تربیتی که همگی مبتنی بر اصول سه گانه "بازگشت تذکر و عزت" هستند، به دست می آیند:

این روش ها عبارتند از: ۱- توبه ۲- تفضل ۳- تبشیر ۴- نیکی در برابر بدی ۵- تاخیر در کیفر (مبتنی بر اصل بازگشت) ۶- موعظه ۷- یادآوری نعمت ۸- شناساندن حمد و ستایش (مبتنی بر اصل تذکر) ۹- ابراز توانایی ها ۱۰- حسن ظن ۱۱- عذرپذیری و ۱۲- عیب پوشی (مبتنی بر اصل عزت).